

СТАНОВИЩЕ

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
на **Цветомира Стоянова Данова** за дисертацията ѝ
**„Словата за Богородица от Йоан Дамаскин в българската средновековна
книжнина
(по материали от южнославянските календарни сборници до XIV в.)”**

Област на висше образование: Хуманитарни науки.
(Професионално направление: 2.1. Филология. Научна специалност:
Българска литература, шифър 05 04 02)

Тъй като съм научен ръководител на докторантката, моето становище ще засегне и творческата история на нейния труд. Представената дисертация (общо 539 с.) е изключително сериозно постижение за Цв. Данова. Към ораторските творби на великия Отец на Църквата Йоан Дамаскин тя се насочи още по времето на втората си магистратура в Катедрата по кирилометодиевистика, но в началото на докторантурата си в КМНЦ вече бе ограничила темата до словата за Богородичните празници, а обхвата ѝ – с преводите, извършени до края на XIV в. Темата е актуална, не само защото произведенията на Йоан Дамаскин са значима част от средновековната българска книжнина още от IX-X в. насам, а и защото непроучените досега преводи на Богородични слова от този автор успешно допълват изследванията, изданията на текстове и представите за словното богатство на българския език през следващия период на разцвет на старата ни литература – XIV в.

Цв. Данова бързо успя да осмисли структурата на труда си, да прецени нужните ѝ за неговото изпълнение насоки и работеше с впечатляващо постоянство. Тя подчини образователната част от докторантура си на две цели: първо, да овладее в необходимата степен гръцкия език; второ - да проучи не само текстовата база, но и да осмисли и осветли в теоретичен план възникналите проблеми (в случая - практиката и теорията на средновековния славянски превод от гръцки). Основната част от времето на докторантурата Цв. Данова посвети на изучаване на класическия гръцки език (като допълнение – и на византийския гръцки) и трябва да подчертая, че нивото, което тя достигна, е сравнимо с компетентността на тесните специалисти в тази област. Филологическата си подготовка Цв. Данова задълбочи чрез целенасочено (но не тематично ограничено) запознаване със съответната научна литература. В резултат тя пристъпи към задачата си, включвайки всички възможни равнища на анализ – археографски, текстологически, филологически, богословски и не на последно място - литературно-исторически. И така, пред нас е един интердисциплинарно разработен труд, надхвърлящ изискванията за научната степен „доктор”.

Ако в първата глава на дисертацията Цв. Данова показва отлична осведоменост върху медиевистичната проблематика, свързана с личността и творчеството на Йоан Дамаскин,

както и с присъствието му в старобългарската ораторска проза, следващите три глави са с еднотипна композиция и са посветени на трите слова за Богородица, познати в средновековния репертоар на балканските славяни. Основната, заявена и доказана в анализите, идея на Цв. Данова е, че преводаческият текст е „пълнозначен текст на старата българска литература, чрез който средновековният българин става не просто съпричастен на християнството и византийската цивилизация, а деен *съ-участник* в тях чрез *съ-творческия* акт на превода”.

Всяка глава впечатлява с количеството привлечени ръкописи и с коректната съпоставка на всички достъпни на докторантката преписи. (С голяма част от тях Цв. Данова е работила по филми и копия, някои от които с лошо качество, но въпреки това тя безпогрешно е разчела текстовете).

Докторантката прави отличен текстологически анализ, като отчита всички съществени параметри на текстовите особености и промени и обосновава разделянето на редакции (при което в два случая коригира BHBS).

Особено впечатляваща е извършената от нея съпоставка на славянските преводи с гръцките оригинали (с оглед и към вариантите в гръцката ръкописна традиция), при което не само се регистрират промените, несъответствията и грешките в славянския текст, но се търсят обяснения, проследяват се причините за използването на една или друга думи или форма, извежда се лексикалната характеристика, а в изводите се обобщават особеностите на преводаческата техника и се изказват оригинални и важни заключения или хипотези за принадлежността на отделните преводи към определени преводачески школи.

Ще отбележа и прецизния анализ на библейските цитати, придружен със съществени наблюдения върху това доколко и как книжовникът „разпознава” известния му библейски текст и доколко преводът се влияе от него.

Несъмнено достойнство на дисертацията е и внимателният подход на Цв. Данова към обобщенията и изводите към всяка от главите и към целия труд. Нейните заключения са подкрепени със сериозни доказателства, а хипотезите са изказани предпазливо, дори когато някои от наблюденията ѝ „изкушават” да поднесе по-категорично собствено тълкуване.

Специално искам да подчертая важното място на *научното издание на всички текстове*, включени в анализите. Те са придружени с паралелен гръцки текст по изданието на Котер и с избрани разночетения. А основанията на Цв. Данова при избора на основен славянски текст са безспорни и са обосновани още с археографските бележки в началото на всяка от главите. Докторантката е възприела най-правилното, но и най-трудоемкото едиционен решение, като привлича достъпните ѝ преписи и по тях привежда всички варианти, засягащи пълнотата и смисъла на текста, включително и морфологичните разночетения.

И най-сетне приложенията към дисертацията (*Славяно-гръцкият и Гръцко-славянският словоуказатели и Списъкът на лексикалните варианти в двата превода на Словото за Рождество Богородично*) са принос на Цв. Данова към систематизирането и изучаването на словното богатство на българския език.

Библиографията към дисертацията обхваща всички основни публикации по темата.

Авторефератът предава точно съдържанието на труда, а приносните моменти в дисертацията са отразени коректно. Ще добавя като принос на труда и неговия стил, ясната мисъл, единството на понятийния апарат, умението на Цв. Данова да поднася трудния материал без усложнени фрази, без повторения и излишни чуждици. Всяка нейна фраза е обмислена и осмислена в рамките на по-голямата цялост.

По темата на дисертацията са посочени три стойностни публикации, едната от които на английски език в авторитетно чуждо издателство.

В заключение ще повторя, че дисертацията на Цв. Данова е високо постижение и свидетелства за нейните качества на зрял изследовател. Докторантката има адекватен на темата подход и методи и успешно интерпретира средновековния текст със знания в различни области на медиевистиката, с филологическа компетентност и усет за литературен, текстологичен, лингвистичен и богословски анализ. Трудът ѝ е образец за изследване на славянските преводни риторични текстове.

Като имам пред вид високата научна стойност на представения дисертационен труд, с пълна убеденост препоръчвам на Научното жури да присъди на Цветомира Стоянова Данова образователната и научна степен „доктор” в направление „Филология”, специалност „Българска литература”.

София, 16.11.2014 г.

Проф. д-р Климентина Иванова